

DOI : 10.33274/2079-4819-2024-81-2-73-86

JEL : F53, O19

УДК 327.56

Бочарова Ю. Г.,
доктор екон. наук,
професор

Донецький національний університет економіки і
торгівлі імені Михайла Туган-Барановського,
м. Кривий Ріг, Україна,
e-mail: bocharova@donnuet.edu.ua

Чернега О. Б.,
доктор екон. наук,
професор

e-mail: chernega@donnuet.edu.ua

Кожухова Т. В.,
доктор екон. наук,
професор

e-mail: kozhuhova@donnuet.edu.ua

ВНЕСОК ЄС В ГЛОБАЛЬНУ СТАБІЛЬНІСТЬ ТА БЕЗПЕКУ¹

UDC 327.56

Bocharova Yu. H.,
Grand PhD in Economic sciences,
Professor

Mykhailo Tuhan-Baranovskyi Donetsk National
University of Economics and Trade,
Kryvyi Rih, Ukraine,
e-mail: bocharova@donnuet.edu.ua

Chernega O. B.,
Grand PhD in Economic sciences,
Professor

e-mail: chernega@donnuet.edu.ua

Kozhukhova T. V.,
Grand PhD in Economic sciences,
Professor

e-mail: kozhuhova@donnuet.edu.ua

THE EU'S CONTRIBUTION TO GLOBAL STABILITY AND SECURITY

Мета. Мета дослідження полягає в оцінці внеску ЄС у забезпеченні глобальної стабільності та безпеки шляхом аналізу стану, динаміки та структури його офіційної допомоги розвитку.

Методи. У процесі дослідження використано такі методи та прийоми пізнання: аналіз і синтез, індукція та дедукція (для обґрунтування інструментів, що доступні сучасним країнам для підтримки глобального миру та безпеки, важливості для забезпечення миру та безпеки офіційної допомоги розвитку); узагальнення та систематизація (для ідентифікації стану та структури офіційної допомоги розвитку ЄС); аналіз рядів динаміки (для ідентифікації тенденцій, що притаманні офіційній допомозі розвитку ЄС у 2021-2023 рр.), табличний (для наочного представлення особливостей динаміки офіційної допомоги розвитку ЄС та її структури).

Результати. Установлено, що у 2021-2023 рр. ЄС збільшив абсолютні обсяги та частку фінансування зовнішніх дій у загальному бюджеті, що було обумовлено зростанням ролі зовнішньої політики в загальній стратегії ЄС, що відбулося під впливом зростання геополітичної та гео економічної напруженості. Визначено, що протягом періоду, що

¹ За фінансової підтримки Європейського Союзу в межах реалізації проекту «Європейські цінності: сталий розвиток, економічна безпека та цивілізаційні імперативи» 101127413 — EVSDESCI (програма Еразмус+ напрям Жан Моне).

Погляди та думки, висловлені в публікації, належать виключно авторам і не обов'язково відображають позицію Європейського Союзу або Європейського агентства з питань освіти і культури (EACEA). Ані Європейський Союз, ані EACEA не несуть за них відповідальності.

аналізується, ЄС продовжив зміцнювати свій статус одного із найбільших інвесторів у забезпечення глобального миру та безпеки, виступаючи одним із найбільших в світі донорів офіційної допомоги розвитку. Обґрунтовано, що офіційна допомога розвитку виступає як інструмент «м'якої сили» ЄС, за допомогою якої ЄС поширює свої цінності, забезпечує реалізацію своїх стратегічних інтересів, сприяє вирішенню широкого спектру соціально-економічних проблем країн та регіонів-реципієнтів допомоги (зменшення нерівності, розвиток інфраструктури та ринків, зміцнення державного управління, боротьба з корупцією, стримування нелегальної міграції, зниження рівня підтримки радикальних груп тощо), а отже сприяє довгостроковій стабільності, реалізуючи концепцію безпеки через розвиток. Установлено, що у 2021-2023 рр. фіксувалися наступні особливості інвестицій ЄС в мир та безпеку: пріоритетна підтримка проєктів, спрямованих на розвиток соціальної інфраструктури та послуг (освіта; державне управління та громадянське суспільство; охорона здоров'я; інша соціальна інфраструктура та послуги; демографічна політика/програми та репродуктивне здоров'я; водопостачання та санітарія) - в середньому 45,3% та 39,7% зобов'язань та виплат офіційної допомоги розвитку відповідно; зосередження на розвитку державного управління та громадянського суспільства (43,1% та 44,7% зобов'язань та виплат на проєкти, спрямовані на розвиток соціальної інфраструктури та послуг, відповідно); суттєві розбіжності у країновій структурі зобов'язань та виплат офіційної допомоги розвитку; пріоритетне надання офіційної допомоги розвитку країнам та територіям з рівнем доходу вище за середній – в середньому 22% від загального обсягу виплат в межах офіційної допомоги розвитку; зосередження на наданні офіційної допомоги розвитку країнам Африки (в середньому 36,4% зобов'язань та 32,5% виплат ЄС в межах офіційної допомоги розвитку або 6131,5 млн євро та 5125 млн євро відповідно) та країнам Європи (в середньому 23,7% зобов'язань та 20,6% виплат ЄС в межах офіційної допомоги розвитку або 3734,5 млн євро та 3675,5 млн євро відповідно); збільшення частки зобов'язань у межах офіційної допомоги розвитку відносно країн Азії (на 3,1%) та Європи (на 5,7%); зменшення частки зобов'язань у межах офіційної допомоги розвитку відносно країн Африки (на 8,8%), Америки (на 0,3%), Океанії (на 0,2%); збільшення частки виплат у межах офіційної допомоги розвитку країнам, що розвиваються, на 8,6%.

Ключові слова: ЄС, зовнішні дії, мир, безпека, офіційна допомога розвитку, зобов'язання, виплати.

Постановка проблеми. У сучасному світі, що кардинально змінюється та характеризується зростаючою геополітичною напруженістю, ескалацією конкуренції, економічною нестабільністю, міграційними кризами та екологічними викликами, інвестиції у глобальну стабільність та безпеку, що здійснюються через міжнародну допомогу розвитку, зокрема офіційну допомогу розвитку, набувають стратегічного значення, є важливим інструментом «м'якої сили», забезпечуючи досягнення довгострокових геополітичних та безпекових інтересів країн.

Європейський Союз (ЄС) традиційно виступає одним із ключових донорів міжнародної допомоги, інвесторів у глобальну стабільність та безпеку (на ЄС припадає близько 42% глобальних обсягів міжнародної допомоги [1]), використовуючи

міжнародну допомогу розвитку як частину стратегічного курсу ЄС на зміцнення глобальної стабільності, посилення власного геополітичного впливу та реагування на сучасні виклики.

У 2021-2023 роках спостерігалася стійка тенденція до збільшення фінансових ресурсів, які ЄС спрямовував на зовнішні дії. При цьому протягом періоду, що аналізується, фіксувалося зростання як обсягу зобов'язань ЄС щодо фінансування зовнішніх дій, так і обсягу фактичних виплат, що пов'язано із необхідністю формування більш ефективної системи реагування на глобальні виклики, зокрема зміну клімату, пандемії, міграційні кризи, посиленням геополітичної напруженості, зростанням кількості міжнародних криз, а також курсом ЄС на посилення своїх позицій на геоekonomічній та геополітичній

арені. Так, протягом 2021-2023 рр. обсяги фінансових зобов'язань ЄС щодо зовнішніх дій збільшилися на 3529 млн євро, виплат – на 2952 млн євро. Крім того, у 2021-2023 рр. спостерігалось нарощення частки фактичних виплат ЄС на фінансування зовнішніх дій. Частка фінансування зовнішніх дій у бюджеті ЄС збільшилася на 1% і становила станом на 2023 рік 8% [2-4]. Разом із тим, протягом періоду, що аналізується, частка виконаних зобов'язань ЄС щодо фінансування зовнішніх дій зменшилася. Так, якщо у 2021 році частка виконаних зобов'язань щодо фінансування ЄС становила майже 95%, то у 2023 році – 93%. Така ситуація обумовлена збільшенням масштабів планів ЄС щодо зовнішньої допомоги, зростанням кількості ініціатив і, як наслідок, ускладненням координації ресурсів, ускладненням процедур узгодження та підвищенням інших адміністративних бар'єрів, турбулентністю зовнішнього середовища та зміною геополітичної ситуації.

У структурі бюджету ЄС на зовнішні дії у 2021-2023 рр. переважали зобов'язання на міжнародну допомогу та розвиток, витрати на інші напрями зовнішньої політики. Так, у 2021-2023 рр. на зазначені складові бюджету зовнішніх дій припадало в середньому 47,8% зобов'язань ЄС та 26,3% виплат ЄС в межах виконаного бюджету зовнішніх дій. Для порівняння на співпрацю з країнами-сусідами та кандидатами на членство в бюджеті зовнішніх дій ЄС у 2021-2023 рр. було закладено зобов'язання, частка яких не перевищувала 26,5%, на інші дії – 25,7%; витрати на міжнародну допомогу та розвиток становили 26,1% від рівня виконання бюджету зовнішніх дій ЄС, на співпрацю з країнами-сусідами та кандидатами на членство – 26,3%, виплати через Європейський фонд розвитку становили в середньому 20,8%. При цьому у 2021-2023 рр. зобов'язання ЄС, пов'язані із міжнародною допомогою та розвитком, зменшилися на 10 % або на 63 млн євро (з 8251 млн євро у 2021 році до 8259 млн євро у 2023 році); зобов'язання, пов'язані із співпрацею з країнами-сусідами та кандидатами на членство – збільшилися на

8% або 2337 млн євро (з 3530 млн євро до 5867 млн євро); іншими напрямками зовнішньої політики – 2% або 1256 млн євро (з 3899 млн євро до 5155 млн євро); витрати на міжнародну допомогу та розвиток збільшилися на 10% або на 2410 млн євро (з 3157 млн євро у 2021 році до 5567 млн євро), витрати на співпрацю з країнами-сусідами та кандидатами на членство – на 1,9% або 1085 млн євро (з 3801 млн євро у 2021 році до 4886 млн євро у 2023 році), інші напрями зовнішньої політики – на 6,3% або 1830 млн євро (з 3526 млн євро у 2021 році до 5356 млн євро у 2023 році), витрати Європейського фонду розвитку скоротилися на 18,2% або на 2373 млн євро (з 4476 млн євро у 2021 році до 2103 млн євро у 2023 році) [2-4].

У структурі зобов'язань бюджету зовнішніх дій та виплат за результатами виконання бюджету переважала офіційна допомога розвитку – в середньому 48,6% зобов'язань ЄС та 27,1% витрат ЄС. На неофіційну допомогу розвитку припадало відповідно та 21,2% та 5% зобов'язань та виплат бюджету зовнішніх дій. Найбільші обсяги офіційної допомоги розвитку протягом 2021-2023 рр. було заплановано через бюджет ЄС на міжнародну допомогу та розвиток (в середньому 53,05% планових показників бюджету ЄС на офіційну допомогу розвитку у 2021-2023 рр.), однак фактично це було зроблено лише у 2023 році (31,9% виплат на офіційну допомогу розвитку було здійснено з бюджету ЄС на міжнародну допомогу розвитку). У 2021 році найбільші виплати ЄС на офіційну допомогу розвитку було зроблено через Європейський фонд розвитку (29,3% виплат на офіційну допомогу розвитку). Основні обсяги неофіційної допомоги розвитку планувалися та виплачувалися через бюджет ЄС на інші напрями зовнішньої політики (в середньому 66,1% від зобов'язань ЄС, 58,9% виплат ЄС на неофіційну допомогу розвитку у 2021-2023 рр.) [2-4].

Беручи до уваги все зазначене вище, а також той факт, що офіційна допомога розвитку тісно пов'язана із стратегічними інтересами країн-донорів, аналіз стану, динаміки, структури офіційної допомоги розвитку ЄС у 2021-2023 рр. дозволить

визначити стратегічний фокус розвитку ЄС на найближчі 7 років (2021-2027 рр.), а отже становить значний науковий та практичний інтерес.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженню внеску ЄС у глобальну стабільність та безпеку через офіційну допомогу розвитку присвячено праці низки українських та зарубіжних вчених, міжнародних інституцій.

Так, експерти Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) провели детальний аналіз внеску офіційної допомоги розвитку у підтримку миру та запобігання конфліктам, а також дослідили взаємозв'язок між гуманітарною допомогою, розвитком та миром [5].

Блер Р., Марті Р., Росслер Ф. дослідили офіційну допомогу розвитку як інструмент «м'якої сили», на основі аналізу впливу офіційної допомоги розвитку США та Китаю країнам Африки встановлено, що офіційна допомога розвитку може мати різні геополітичні наслідки залежно від того, як вона використовується реципієнтами та які цілі переслідують донори [6].

Янцович П., Загоршекова Н., Балега А. проаналізували географічну структуру офіційної допомоги розвитку ЄС у 2010-2019 рр. та фактори, що її визначили. Обґрунтували, що геополітичні та геостратегічні інтереси ЄС суттєво впливають на процес ухвалення рішень щодо розподілу допомоги [7].

Соятлін-Колетта Д., Чіангір-Тетік Д. зосередили увагу на тому, що офіційна допомога розвитку розглядається ЄС як інструмент досягнення його стратегічних інтересів, проаналізовано роль ЄС та його інституцій у забезпеченні розвитку країн-реципієнтів офіційної допомоги розвитку. Встановлено, що офіційна допомога розвитку ЄС зосереджена на зміцненні демократії, забезпеченні стабільності та покращення належного врядування в країнах-отримувачах допомоги; визначено, що офіційну допомогу розвитку ЄС спрямовано переважно до країн Африки [8].

Кумаресан С. проаналізував інструменти міжнародної допомоги розвитку ЄС та інших країн-донорів,

встановив, що офіційна допомога розвитку та доступ до ринків є основними інструментами, що застосовує ЄС для просування свого бачення розвитку [9].

Джуман В., Шинкарук Н. обґрунтували, що під впливом зростання геополітичної конкуренції в Африці, фіксується підвищення ролі зазначеного континенту у зовнішній політиці Європейського Союзу, що знаходить прояв у нарощенні обсягів офіційної допомоги розвитку країнам континенту. У роботі обґрунтовано, що в країнах Африки ЄС зосереджує свої ресурси на підтримці розвитку галузі охорони здоров'я, продовольчої безпеки та розширюючи кліматичне фінансування. У дослідженні проаналізовано те, як ЄС може розвивати свою політику в Африці в умовах зростаючої геополітичної конкуренції з Китаєм і росією [10].

Незважаючи на суттєвий внесок як окремих дослідників, так і міжнародних інституцій у розвиток теорії та практики офіційної допомоги розвитку ЄС багато аспектів цієї багатоаспектної теми досліджені фрагментарно, потребують актуалізації, уваги наукової спільноти та подальшого розвитку. Одним таких аспектів є аналіз обсягів, динаміки та структури офіційної допомоги розвитку ЄС у 2021-2023 рр.

Мета статті. Мета статті полягає в оцінці ролі ЄС у забезпеченні глобальної стабільності та безпеки шляхом аналізу стану, динаміки та структури його офіційної допомоги розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. У 2021-2023 рр. офіційна допомога розвитку з ЄС характеризувалася суттєвими структурними асиметріями та диспропорціями. Найбільші обсяги офіційної допомоги розвитку ЄС планувалися та спрямовувалися на розвиток соціальної інфраструктури та послуг. Так, протягом 2021-2023 рр. на проекти із розвитку соціальної інфраструктури та послуг було спрямовано в середньому 45,3% та 39,7% зобов'язань та виплат офіційної допомоги розвитку відповідно (табл.1).

Таблиця 1

Секторальний розподіл офіційної допомоги розвитку, млн євро (складено та розраховано авторами на основі даних [2-4])*

Показники	2021 рік		2023 рік		Абсолютне відхилення	
	1	2	1	2	1	2
1	2	3	4	5	6	7
Соціальна інфраструктура та послуги	7089	5909	8295	6644	1206	735
Освіта	948	881	1571	1345	623	464
Державне управління та громадянське суспільство	2890	2703	3766	2897	876	194
1	2	3	4	5	6	7
Охорона здоров'я	2191	1287	1542	1041	-649	-246
Інша соціальна інфраструктура та послуги	643	703	787	939	144	236
Демографічна політика/програми та репродуктивне здоров'я	56	62	158	28	102	-34
Водопостачання та санітарія	360	273	471	395	111	122
Економічна інфраструктура та послуги	2799	1190	1558	2085	-1241	895
Банківські та фінансові послуги	366	94	26	388	-340	294
Бізнес та інші послуги	179	210	341	188	162	-22
Комунікації	468	90	229	185	-239	95
Енергетика	996	347	629	753	-367	406
Транспорт та зберігання	789	448	333	572	-456	124
Виробничі сектори	612	1260	1612	1312	1000	52
Сільське господарство, лісове господарство та рибальство	388	896	816	840	428	-56
Промисловість, мінеральні ресурси та видобуток корисних копалин, будівництво	175	199	598	348	423	149
Торгівля та туризм	49	165	198	124	149	-41
Мультисекторні/Міжсекторальні програми	1060	2162	1636	1875	576	-287
Загальний захист навколишнього середовища	609	432	448	579	-161	147
Інші мультисекторні програми	451	1730	1187	1296	736	-434
Товарна допомога та загальна програмова допомога	610	198	1560	1101	950	903
Продовольча допомога для розвитку	19	64	13	1065	-6	1001
Загальна бюджетна підтримка	591	134	1547	36	956	-98
Гуманітарна допомога	2366	2603	2747	2899	381	296
Підготовка до стихійних лих	77	121	13	81	-64	-40
Реагування на надзвичайні ситуації	2283	2455	2615	2780	332	325
Відновлення та реабілітація після стихійних лих	6	27	119	38	113	11
Інші: Адміністративні витрати донорів / Нерозподілені / Невизначені	957	975	1127	1276	170	301
Адміністративні витрати донорів	882	883	988	1030	106	147
Нерозподілені/Невизначені	75	93	139	246	64	153
Усього	15492	14481	18535	17193	3043	2712

*Не включає інформацію про національні бюджети держав-членів ЄС на допомогу розвитку.

1 - Зобов'язання. 2 – Виплати.

Для порівняння на проекти із розвитку економічної інфраструктури та послуг було спрямовано в середньому 13,2% та 10,2% зобов'язань та виплат офіційної допомоги розвитку відповідно, проекти із розвитку виробничого сектора – 6,3% та 8,2% відповідно, проекти мультисекторних/міжсекторальних програм – 7,8% та 12,9% відповідно, проекти товарної допомоги та загальної програмової допомоги – 6,2% та 3,9% відповідно, проекти гуманітарної допомоги – 15% та 17,4% відповідно (табл.1).

У межах проектів офіційної допомоги розвитку ЄС, спрямованих на розвиток:

соціальної інфраструктури та послуг, найбільша частка зобов'язань та виплат припадала на проекти, спрямовані на розвиток державного управління та громадянського суспільства (43,1% та 44,7% зобов'язань та виплат на проекти, спрямовані на розвиток соціальної інфраструктури та послуг, відповідно), розвиток системи охорони здоров'я (24,8% та 18,7% відповідно); найменша – проекти демографічної політики/програми та репродуктивного здоров'я (1,3% та 0,74% відповідно);

економічної інфраструктури та послуг, найбільша частка зобов'язань та виплат припадала на проекти, спрямовані на розвиток енергетики (38% та 32,6% зобов'язань та послуг, відповідно), розвиток транспорту та зберігання (24,8% та 32,5% відповідно); найменша – проекти, спрямовані на розвиток банківських та фінансових послуг (7,4% та 13,3% відповідно);

виробничих секторів, найбільша частка зобов'язань та виплат припадала на проекти, спрямовані на розвиток сільського, лісового господарства та рибальства (57% та 67,6% зобов'язань та виплат на проекти, спрямовані на розвиток виробничих секторів, відповідно); найменша – проекти, спрямовані на розвиток торгівлі та туризму (10,1% та 11,3% відповідно);

мультисекторних / міжсекторальних програм, найбільша частка зобов'язань та

виплат припадала на проекти, спрямовані на розвиток міжсекторальних та міжсекторальних програм, що не пов'язані із загальним захистом навколишнього середовища (57,6% та 74,6% зобов'язань та виплат на проекти, спрямовані на реалізацію мультисекторних / міжсекторальних програм). Для порівняння на проекти та програми, спрямовані на загальний захист зовнішнього середовища у 2021-2023 рр. припадало 42,4% та 25,4% зобов'язань та виплат на проекти, спрямовані на реалізацію мультисекторних/міжсекторальних програм, відповідно);

товарної допомоги та загальної програмової допомоги, найбільша частка зобов'язань припадала на проекти, спрямовані на загальну бюджетну підтримку (98% зобов'язань на проекти, спрямовані на забезпечення товарної допомоги та загальної бюджетної підтримки), виплат – проектів продовольчої допомоги для розвитку (64,5% виплат на проекти, спрямовані на забезпечення товарної допомоги та загальної бюджетної підтримки, за наявних зобов'язань у 1,97%);

гуманітарної допомоги, найбільша частка зобов'язань та виплат припадала на проекти, спрямовані на забезпечення реагування на надзвичайні ситуації (95,8% та 95,1% зобов'язань та виплат на проекти, спрямовані на надання гуманітарної допомоги, відповідно); найменша частка зобов'язань припадала на проекти, спрямовані на підготовку до стихійних лих (1,9% зобов'язань на проекти, спрямовані на надання гуманітарної допомоги), найменша частка виплат – спрямовані на відновлення та реабілітації після стихійних лих (1,17% виплат на проекти, спрямовані на надання гуманітарної допомоги).

У 2021-2023 рр. спостерігалось:

Зростання зобов'язань ЄС щодо офіційної допомоги розвитку за проектами, спрямованими на розвиток:

соціальної інфраструктури та послуг. Так, у 2021-2023 рр. зобов'язання ЄС у межах офіційної допомоги розвитку на зазначені проекти збільшилися на 1206 млн

євро (з 948 млн євро у 2021 році до 1571 млн євро у 2023 році), зокрема фіксувалося зростання зобов'язань щодо проєктів, спрямованих на розвиток освіти (на 523 млн євро), державного управління та громадянського суспільства (на 876 млн євро), іншої соціальної інфраструктури (на 144 млн євро), демографічної політики/програми та репродуктивного здоров'я (на 102 млн євро), водопостачання та санітарії (на 111 млн євро). У той же час зобов'язання щодо проєктів, спрямованих на розвиток системи охорони здоров'я, суттєво зменшилися (на 649 млн євро) – з 2191 млн євро у 2021 році до 1542 млн євро у 2023 році;

виробничих секторів. Так, у 2021-2023 рр. зобов'язання ЄС у межах офіційної допомоги розвитку на зазначені проєкти збільшилися на 1000 млн євро (з 612 млн євро у 2021 році до 1612 млн євро у 2023 році), зокрема фіксувалося зростання зобов'язань щодо проєктів, спрямованих на розвиток сільського господарства (на 428 млн євро), промисловості, мінеральних ресурсів та видобутку корисних копалин, будівництва (на 423 млн євро), торгівлі та туризму (на 149 млн євро);

мультисекторних/міжсекторальних програм. Так, у 2021-2023 рр. зобов'язання ЄС у межах офіційної допомоги розвитку на зазначені проєкти збільшилися на 576 млн євро (з 1060 млн євро у 2021 році до 1636 млн євро у 2023 році), зокрема фіксувалося зростання зобов'язань щодо проєктів, спрямованих на розвиток міжсекторальних та міжсекторальних програм, що не пов'язані із загальним захистом навколишнього середовища (на 726 млн євро). Разом із тим, протягом періоду, що аналізується, зобов'язання ЄС щодо мультисекторних/міжсекторальних програм, спрямованих на загальний захист навколишнього середовища зменшилися на 161 млн євро;

товарної допомоги та загальної програмової допомоги. Так, у 2021-2023 рр. зобов'язання ЄС у межах офіційної допомоги розвитку на зазначені проєкти збільшилися на 950 млн євро (з 610 млн євро у 2021 році до 1560 млн євро у 2023 році),

зокрема фіксувалося зростання зобов'язань щодо загальної бюджетної підтримки на 956 млн євро. У той же час, зобов'язання щодо продовольчої допомоги розвитку протягом періоду, що аналізується, зменшилися на 6 млн євро.

гуманітарної допомоги. Так, у 2021-2023 рр. зобов'язання ЄС у межах офіційної допомоги розвитку на зазначені проєкти збільшилися на 381 млн євро (з 2366 млн євро у 2021 році до 2747 млн євро у 2023 році), зокрема фіксувалося зростання зобов'язань щодо проєктів, спрямованих на реагування на надзвичайні ситуації (на 332 млн євро), відновлення та реабілітацію після стихійних лих (на 113 млн євро). Зобов'язання ЄС щодо фінансування проєктів, спрямованих на підготовку до стихійних лих, у 2021-2023 рр. зменшилися на 64 млн євро.

Зменшення зобов'язань ЄС щодо офіційної допомоги розвитку за проєктами, спрямованими на розвиток економічної інфраструктури та послуг становило 1241 млн євро (з 2799 млн євро у 2021 році до 1558 млн євро у 2023 році), зокрема спостерігалось суттєво скорочення зобов'язань щодо підтримки проєктів, спрямованих на розвиток банківських та інших фінансових послуг (на 340 млн євро), комунікацій (на 239 млн євро), енергетики (на 367 млн євро), транспорту та зберігання (на 456 млн євро). Протягом періоду, що аналізується, спостерігалося зростання обсягу зобов'язань ЄС щодо фінансування бізнесу та інших послуг (на 162 млн євро).

Зростання виплат ЄС у межах офіційної допомоги розвитку за проєктами, спрямованими на розвиток:

соціальної інфраструктури та послуг. Так, у 2021-2023 рр. виплат ЄС у межах офіційної допомоги розвитку на зазначені проєкти збільшилися на 735 млн євро (з 5909 млн євро у 2021 році до 6644 млн євро у 2023 році), зокрема протягом періоду, що аналізується, збільшилися виплати на реалізацію проєктів, спрямованих на розвиток освіти (на 464 млн євро), державного управління та громадянського суспільства (на 194 млн євро), іншої соціальної інфраструктури та послуг (на 236

млн євро), водопостачання та санітарії (на 122 млн євро). Разом із тим, у 2021-2023 рр. зменшилися виплати на фінансування проєктів, спрямованих на розвиток охорони здоров'я (на 246 млн євро);

економічної інфраструктури та послуг. Так, у 2021-2023 рр. виплат ЄС у межах офіційної допомоги розвитку на зазначені проєкти збільшилися на 895 млн євро (з 1190 млн євро у 2021 році до 2085 млн євро у 2023 році), зокрема протягом періоду, що аналізується, збільшилися виплати на проєкти, спрямовані на розвиток комунікації (на 95 млн євро), енергетики (на 406 млн євро), транспорту та зберігання (на 124 млн євро). Зменшення витрат протягом 2021-2023 рр. було притаманним проєктам, що були спрямовані на бізнес та інші послуги (22 млн євро);

виробничих секторів. Так, у 2021-2023 рр. виплат ЄС у межах офіційної допомоги розвитку на зазначені проєкти збільшилися на 52 млн євро (з 1260 млн євро у 2021 році до 1312 млн євро у 2023 році), що відбувалося за рахунок збільшення виплат на проєкти, що спрямовані на розвиток промисловості, мінеральні ресурси та видобуток корисних копалин, будівництво (на 149 млн євро) в умовах зменшення виплат на проєкти, що спрямовані на розвиток сільського господарства, лісового господарства та рибальства (на 56 млн євро), торгівлі та туризму (на 41 млн євро);

товарної допомоги та загальної програмової допомоги. Так, у 2021-2023 рр. виплат ЄС у межах офіційної допомоги розвитку на зазначені проєкти збільшилися на проєкти, спрямовані на надання товарної допомоги та загальної програмової допомоги на 903 млн євро (з 198 млн євро у 2021 році до 1101 млн євро у 2023 році), що відбувалося за рахунок збільшення виплат на проєкти, що спрямовані на надання продовольчої допомоги для розвитку (на 1001 млн євро) в умовах зменшення виплат на проєкти загальної бюджетної підтримки (на 98 млн євро);

гуманітарної допомоги. Так, у 2021-2023 рр. виплат ЄС у межах офіційної допомоги розвитку на зазначені проєкти

збільшилися на 296 млн євро (з 2603 млн євро у 2021 році до 2899 млн євро у 2023 році), що відбувалося за рахунок збільшення виплат на проєкти, що спрямовані на забезпечення реагування на надзвичайні ситуації (на 325 млн євро), відновлення та реабілітацію після стихійних лих (на 11 млн євро) умовах зменшення виплат на проєкти, що спрямовані на підготовку до стихійних лих (на 40 млн євро).

Крім того, протягом періоду, що аналізується, збільшилися адміністративні витрати донорів. Так, у 2021-2023 рр. адміністративні витрати донорів збільшилися на 1276 млн євро (з 975 млн євро у 2021 році до 1030 млн євро у 2023 році). Основними причинами зростання адміністративних витрат донорів є масштабування програм допомоги розвитку ЄС, запуск нових ініціатив, зокрема Global Gateway, ускладнення проєктів, посилення контролю тощо.

У 2021-2023 рр. фіксувалися суттєві розбіжності у каїновій структурі зобов'язань та виплат офіційної допомоги розвитку, що було обумовлено змінами геополітичної ситуації та ескалацією конкуренції на геоекономічній та геополітичній арені, географією криз, зміною політичних пріоритетів самого ЄС тощо. Так, відповідно до країнової структури зобов'язань ЄС щодо офіційної допомоги розвитку у 2021-2023 рр. основними країнами-реципієнтами офіційної допомоги розвитку мали стати країни, що належать до групи інші країни (не відносяться ані до найменш розвинених країн, ані до країн та територій з рівнем доходу вище за середній, ані інших країн із низьким рівнем доходу, ані країн та територій з рівнем доходу вище за середній), однак, фактично основними у 2021-2023 рр. основними країнами-реципієнтами офіційної допомоги розвитку ЄС були країни, що належать до найменш розвинених країн, країн та територій з рівнем доходу вище за середній, інших країн із низьким рівнем доходу, країн та територій з рівнем доходу вище за середній (табл. 2). Так, протягом зазначеного періоду на країни визначених вище груп припадало в середньому 62,9% від загальних обсягів

виплат в межах офіційної допомоги розвитку ЄС. Левова частка зазначених виплат припадала на країни та території з рівнем доходу вище за середній – в середньому 22% від загального обсягу виплат в межах офіційної допомоги розвитку. Для порівняння на найменш розвинені країни припадало 11,6% від загального обсягу виплат в межах офіційної допомоги розвитку, країни та території з рівнем доходу нижчим за середній – 17,7%, інші країни з низьким рівнем доходу – 0,8%. При цьому протягом періоду, що аналізується, у структурі виплат ЄС в межах офіційної допомоги розвитку відбулися наступні зміни: збільшилася частка відповідних виплат найменш розвинених країн – на 18,3% (з 2,4% у 2021 році до 20,7% у 2023 році), інших країн з низьким рівнем доходу – на 0,85% (з 0,4% у 2021 році до 1,2% у 2023 році), інших країн – на 7,9% (з 33,1% у 2021 році до 41% у 2023

році); зменшилася – країн та територій з рівнем доходу нижчим за середній – на 4,3% (з 19,8% у 2021 році до 15,6% у 2023 році), країн та територій з рівнем доходу вище за середній – на 1,2% (з 22,6% у 2021 році до 21,4% у 2023 році). У цей же час обсяги виплат в межах офіційної допомоги розвитку в абсолютному вимірі найменш розвиненим країнам збільшилися на 3215 млн євро (з 347 млн євро у 2021 році до 3562 млн євро у 2023 році), країнам та територіям з рівнем доходів нижче за середній – зменшилися а 194 млн євро (з 2874 млн євро у 2021 році до 2680 млн євро у 2023 році), іншим країнам з низьким рівнем доходів – збільшилися на 156 млн євро, країнам та територіям з рівнем доходів вищим за середній – 406 млн євро (з 3279 млн євро у 2021 році до 3685 млн євро у 2023 році), іншим країнам – збільшилися на 2260 млн євро (з 4796 млн євро у 2021 році до 7056 млн євро у 2023 році).

Таблиця 2

Країнова структура офіційної допомоги розвитку, млн євро (складено та розраховано авторами на основі даних [2-4])

Групи країн	2021 рік		2023 рік		Абсолютне відхилення	
	1	2	1	2	1	2
Найменш розвинені країни	2505	347	2624	3562	119	3215
Країни та території з рівнем доходу нижчим за середній	1520	2874	2568	2680	1048	-194
Інші країни з низьким рівнем доходу	-	54	67	210	-	156
Країни та території з рівнем доходу вищим за середній	1959	3279	3109	3685	1150	406
Усього країни зазначених груп	5983	9685	8368	10137	2385	452
Інші	9509	4796	10167	7056	658	2260
Усього	15492	14481	18535	17193	3043	2712

*Не включає інформацію про національні бюджети держав-членів ЄС на допомогу розвитку.

1 - Зобов'язання.

2 – Виплати.

У 2021-2023 рр. основними макрорегіонами-реципієнтами офіційної допомоги розвитку ЄС були країни Африки (в середньому 36,4% зобов'язань та 32,5% виплат ЄС в межах офіційної допомоги розвитку або 6131,5 млн євро та 5125 млн євро відповідно) та країни Європи (в середньому 23,7% зобов'язань та 20,6%

виплат ЄС в межах офіційної допомоги розвитку або 3734,5 млн євро та 3675,5 млн євро відповідно). Для порівняння на країни Америки припадало в середньому 3,3% зобов'язань та 4,4% виплат ЄС в межах офіційної допомоги розвитку або 563,5 млн євро та 689,5 млн євро відповідно, Азії – 14,6% зобов'язань та 18,5% виплат ЄС в

межах офіційної допомоги розвитку або 2511,5 млн євро та 2915 млн євро відповідно, країни Океанії - в середньому 23,7% зобов'язань та 20,6% виплат ЄС в межах офіційної допомоги розвитку або 43,5 млн євро та 116,5 млн євро відповідно (табл. 3).

Протягом періоду, що аналізується, у макрорегіональній структурі зобов'язань та виплат офіційної допомоги розвитку відбулися такі зміни:

Збільшилася частка зобов'язань у межах офіційної допомоги розвитку відносно країн Азії (на 3,1%) та Європи (на 5,7%). При цьому обсяг зобов'язань ЄС в межах офіційної допомоги розвитку щодо країн Азії у 2021-2023 рр. збільшився на 965 млн євро (з 2029 млн євро у 2021 році до 2994 млн євро у 2023 році), Європи – на 1623 млн євро (з 2923 млн євро у 2021 році до 4546 млн євро у 2023 році).

Зменшилася частка зобов'язань у межах офіційної допомоги розвитку відносно країн Африки (на 8,8%), Америки (на 0,3%), Океанії (на 0,2%). При цьому обсяг зобов'язань ЄС в межах офіційної допомоги розвитку щодо країн Африки зменшився на 387 млн євро (з 6325 млн євро

у 2021 році до 5938 млн євро у 2023 році), країн Океанії – на 19 млн євро (з 53 млн євро у 2021 році до 34 млн євро у 2023 році). Обсяг зобов'язань в межах офіційної допомоги розвитку ЄС країнам Америки в абсолютному вимірі збільшився на 49 млн євро (з 539 млн євро у 2021 році до 588 млн євро у 2023 році).

Збільшилася частка виплат у межах офіційної допомоги розвитку країн, що розвиваються, на 8,6%. При цьому обсяг виплат зазначеної групи країн в межах офіційної допомоги розвитку збільшився на 1926 млн євро (з 2553 млн євро у 2021 році до 4279 млн євро). Для порівняння, протягом періоду, що аналізується частка виплат у межах офіційної допомоги розвитку країнам Африки зменшилася на 4; країнам Америки – на 1,2%, Азії – 2,7%, Європи – 0,7%, Океанії – 0,1%. У той же час, у 2021-2023 рр. обсяг виплат у абсолютному вимірі в межах офіційної допомоги розвитку країнам Африки збільшився на 256 млн євро, країнам Азії – на 72 млн євро, Європи – на 527 млн євро, Океанії – на 7 млн євро; зменшився на 73 млн євро країнам Америки.

Таблиця 3

Маркорегіональна структура офіційної допомоги розвитку, млн євро (складено та розраховано авторами на основі даних [2-4])

Макрорегіони	2021		2023		Абсолютне відхилення	
	1	2	1	2	1	2
Африка	6325	4997	5938	5253	-387	256
Америка	539	726	588	653	49	-73
Азія	2029	2879	2994	2951	965	72
Європа	2923	3412	4546	3939	1623	527
Океанія	53	113	34	120	-19	7
Країни, що розвиваються, не уточнено	3624	2353	4435	4279	811	1926
Усього	15492	14481	18535	17193	3043	2712

**Не включає інформацію про національні бюджети держав-членів ЄС на допомогу розвитку.*

1 - Зобов'язання.

2 – Виплати.

Висновки. Таким чином, у 2021-2023 рр.:

Фіксувалася тенденція до збільшення як загального обсягу фінансування

зовнішніх дій ЄС, так і частки цих витрат у загальному бюджеті Союзу, що свідчить про зростання ролі зовнішньої політики в загальній стратегії ЄС. Так, протягом

періоду, що аналізується, обсяги фінансових зобов'язань ЄС щодо зовнішніх дій збільшилися на 3529 млн євро, виплат – на 2952 млн євро і становили станом на 2023 рік 19280 млн євро та 17912 млн євро відповідно.

ЄС продовжив зміцнювати свій статус одного із найбільших інвесторів у забезпечення глобального миру та безпеки, виступаючи одним із найбільших в світі донорів офіційної допомоги розвитку. Офіційна допомога розвитку за таких умов виступає як інструмент «м'якої сили» ЄС, за допомогою якої ЄС поширює свої цінності, забезпечує реалізацію своїх стратегічних інтересів, сприяє вирішенню широкого спектру соціально-економічних проблем країн та регіонів-реципієнтів допомоги (зменшення нерівності, розвиток інфраструктури та ринків, зміцнення державного управління, боротьба з корупцією, стримування нелегальної міграції, зниження рівня підтримки радикальних груп тощо, а отже сприяє довгостроковій стабільності, реалізуючи концепцію безпеки через розвиток. Так, у структурі бюджету зовнішніх дій зобов'язань та виплат переважали зобов'язання та виплати на офіційну допомогу розвитку – в середньому 48,6% зобов'язань ЄС та 27,1% витрат ЄС. Станом на 2023 рік зобов'язання ЄС за проектами офіційної допомоги розвитку становили 18535 млн євро, виплати - 17193 млн євро, збільшилися, відповідно, на 3043 млн євро та 2712 млн євро, що було обумовлено змінами геополітичної ситуації та ескалацією конкуренції на геоekonomічній та геополітичній арені, географією криз, зміною політичних пріоритетів самого ЄС тощо.

Фіксувалися наступні особливості фінансування миру та безпеки ЄС:

Пріоритетний розвиток соціальної інфраструктури та послуг (освіта; державне управління та громадянське суспільство; охорона здоров'я; інша соціальна інфраструктура та послуги; демографічна політика/програми та репродуктивне здоров'я; водопостачання та санітарія). Так, протягом 2021-2023 рр. на проекти із

розвитку соціальної інфраструктури та послуг було спрямовано в середньому 45,3% та 39,7% зобов'язань та виплат офіційної допомоги розвитку відповідно.

Зосередження на розвитку державного управління та громадянського суспільства (43,1% та 44,7% зобов'язань та виплат на проекти, спрямовані на розвиток соціальної інфраструктури та послуг, відповідно), розвитку системи охорони здоров'я (24,8% та 18,7% відповідно);

Суттєві розбіжності у країновій структурі зобов'язань та виплат офіційної допомоги розвитку. Так, відповідно до країнової структури зобов'язань ЄС щодо офіційної допомоги розвитку у 2021-2023 рр. основними країнами-реципієнтами офіційної допомоги розвитку мали стати країни, що належать до групи інші країни (не відносяться ані до найменш розвинених країн, ані до країн та територій з рівнем доходу вище за середній, ані інших країн із низьким рівнем доходу, ані країн та територій з рівнем доходу вище за середній), однак, фактично основними у 2021-2023 рр. основними країнами-реципієнтами офіційної допомоги розвитку ЄС були країни, що належать до найменш розвинених країн, країн та територій з рівнем доходу вище за середній, інших країн із низьким рівнем доходу, країн та територій з рівнем доходу вище за середній.

Пріоритетне надання офіційної допомоги розвитку країнам та територіям з рівнем доходу вище за середній – в середньому 22% від загального обсягу виплат в межах офіційної допомоги розвитку. При цьому у 2021-2023 рр. структурі виплат ЄС в межах офіційної допомоги розвитку відбулися наступні зміни: збільшилася частка відповідних виплат найменш розвинених країн – на 18,3%, інших країн з низьким рівнем доходу – на 0,85%, інших країн – на 7,9%; зменшилася – країн та територій з рівнем доходу нижчим за середній – на 4,3%, країн та територій з рівнем доходу вище за середній – на 1,2%.

Зосередження на наданні офіційної допомоги розвитку країнам Африки (в середньому 36,4% зобов'язань та 32,5%

виплат ЄС в межах офіційної допомоги розвитку або 6131,5 млн євро та 5125 млн євро відповідно) та країнах Європи (в середньому 23,7% зобов'язань та 20,6% виплат ЄС в межах офіційної допомоги розвитку або 3734,5 млн євро та 3675,5 млн євро відповідно). При цьому протягом періоду, що аналізується, у макрорегіональній структурі зобов'язань та виплат офіційної допомоги розвитку відбулися такі зміни:

Збільшення частки зобов'язань у межах офіційної допомоги розвитку

відносно країн Азії (на 3,1%) та Європи (на 5,7%).

Зменшення частки зобов'язань у межах офіційної допомоги розвитку відносно країн Африки (на 8,8%), Америки (на 0,3%), Океанії (на 0,2%).

Збільшення частки виплат у межах офіційної допомоги розвитку країн, що розвиваються, на 8,6%. При цьому обсяг виплат зазначеної групи країн в межах офіційної допомоги розвитку збільшився на 1926 млн євро (з 2553 млн євро у 2021 році до 4279 млн євро).

Список літератури

1 2024 Annual Report to the European Council on EU Development Aid Targets. URL: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-11339-2024-INIT/en/pdf>

2 2024 Annual Report on the Implementation of the European Union's External Action Instruments in 2023. URL: https://international-partnerships.ec.europa.eu/document/download/93f27887-1ccc-4bdb-bb94-7240b959d373_en

3 2022 Annual Report on the Implementation of the European Union's External Action Instruments in 2021. URL: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/f6c333e4-7b63-11ed-9887-01aa75ed71a1>

4 Annual Report on the Implementation of the European Union's External Action Instruments in 2023. URL: https://international-partnerships.ec.europa.eu/document/download/93f27887-1ccc-4bdb-bb94-7240b959d373_en

5 Peace And Official Development Assistance. URL: https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2023/10/peace-and-official-development-assistance_6514078d/fccfbffc-en.pdf

6 Robert A. Blair Department of Political Science, Watson Institute for

International and Public Affairs Brown University Robert Marty The World Bank Philip Roessler. Foreign Aid and Soft Power: Great Power Competition in Africa in the Early 21st Century. URL: https://docs.aiddata.org/ad4/pdfs/WPS86_Foreign_Aid_and_Soft_Power_Great_Power_Competition_in_Africa_in_the_Early_21st_Century.pdf

7 Jancovic P., Zagoršeková N., Baleha A. (2021). Geography Of The European Union Development Aid Allocation. *Folia Geographica*, 63(2), PP. 5–23

8 Soyaltin-Colella, Digdem, Cihangir-Tetik, Damla (2022). Promotion of what now? EU's Official Development Assistance (ODA) policies in the changing European and global context. *EU Good Governance Promotion in the Age of Democratic Decline*. PP. 181–207

9 Kumaresan, Sareth Kailas (2021). Evaluating the EU as a Global Leader in International Development. *Australian and New Zealand Journal of European Studies*. 13(1). PP. 114–120.

10 Джуман В., Шинкарук Н.. Африканський вектор зовнішньої політики ЄС на фоні зростання геополітичної конкуренції. *Acta de Historia & Politica Saeculum XXI*. 2023. № 06. С. 86-95.

References

1 2024 Annual Report to the European Council on EU Development Aid Targets. Available at:

<https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-11339-2024-INIT/en/pdf>

2 2024 Annual Report on the Implementation of the European Union's

External Action Instruments in 2023. Available at: https://international-partnerships.ec.europa.eu/document/download/93f27887-1ccc-4bdb-bb94-7240b959d373_en

3 2022 Annual Report on the Implementation of the European Union's External Action Instruments in 2021. Available at: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/f6c333e4-7b63-11ed-9887-01aa75ed71a1>

4 Annual Report on the Implementation of the European Union's External Action Instruments in 2023. Available at: https://international-partnerships.ec.europa.eu/document/download/93f27887-1ccc-4bdb-bb94-7240b959d373_en

5 Peace And Official Development Assistance. Available at: https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2023/10/peace-and-official-development-assistance_6514078d/fccfbffc-en.pdf

6 Robert A. Blair, Robert Marty, Philip Roessler. Foreign Aid and Soft Power: Great Power Competition in Africa in the Early 21st Century. Available at:

https://docs.aiddata.org/ad4/pdfs/WPS86_Foreign_Aid_and_Soft_Power_Great_Power_Competition_in_Africa_in_the_Early_21st_Century.pdf

7 Jancovic, P., Zagoršeková, N. & Baleha, A. (2021). Geography Of The European Union Development Aid Allocation. *Folia Geographica*, no. 63(2), pp. 5–23

8 Soyaltin-Colella, Digdem, Cihangir-Tetik, Damla (2022). Promotion of what now? EU's Official Development Assistance (ODA) policies in the changing European and global context. *EU Good Governance Promotion in the Age of Democratic Decline*, pp. 181–207

9 Kumaresan, S. (2021). Evaluating the EU as a Global Leader in International Development. *Australian and New Zealand Journal of European Studies*, no. 13(1), pp. 114–120.

10 Dzhuman, V. & Shynkaruk, N. (2023). Afrykanskyyi vektor zovnishnoi polityky EU na foni zrostannia heopolitychnoi konkurentsii [The African vector of the EU's foreign policy amid growing geopolitical competition.]. *Acta de Historia & Politica Saeculum XXI*, no. 06, pp. 86-95.

Objective. The objective of the research is to assess the EU's contribution to global stability and security by analyzing the state, dynamics, and structure of its official development assistance.

Methods. The study employs the following methods and approaches: analysis and synthesis, induction and deduction (for substantiating the instruments available to contemporary countries to support global peace and security, particularly the importance of ensuring peace and security through official development assistance); generalization and systematization (to identify the state and structure of the EU's official development assistance); dynamic series analysis (to identify trends in EU official development assistance in 2021-2023); tabular analysis (to visually present the dynamics and structure of EU official development assistance).

Results. It is established that in 2021-2023, the EU increased both the absolute volume and the share of external action financing in its overall budget, reflecting the growing role of foreign policy in the EU's overall strategy, driven by the escalation of geopolitical and geoeconomic tensions. It is determined that during the period under analysis, the EU continued to strengthen its status as one of the largest investors in ensuring global peace and security, remaining one of the world's largest donors of official development assistance. Official development assistance is justified as a tool of the EU's "soft power," through which the EU promotes its values, ensures the realization of its strategic interests, and helps address a wide range of socio-economic issues in recipient countries and regions (reducing inequality, developing infrastructure and markets, strengthening governance, fighting corruption, curbing illegal migration, decreasing support for radical groups, etc.), thereby contributing to long-term stability and realizing the concept of security through development. It is found out that during 2021-2023, the following features of the EU's investments in peace and security were noted: prioritizing projects aimed at developing social infrastructure and services (education; governance and civil society; health care; other social infrastructure and services; demographic policies/programs and reproductive health; water supply

and sanitation) – with an average of 45.3% and 39.7% of commitments and payments of official development assistance, respectively; focus on governance and civil society development (43.1% and 44.7% of commitments and payments for projects aimed at developing social infrastructure and services, respectively); significant discrepancies in the country structure of commitments and payments of official development assistance; prioritizing official development assistance to countries and territories with higher-than-average income – an average of 22% of the total payments in official development assistance; focusing on providing official development assistance to African countries (an average of 36.4% of commitments and 32.5% of payments of EU official development assistance, or 6131.5 million euros and 5125 million euros, respectively) and European countries (an average of 23.7% of commitments and 20.6% of payments of EU official development assistance, or 3734.5 million euros and 3675.5 million euros, respectively); increasing the share of commitments in official development assistance to Asian countries (by 3.1%) and Europe (by 5.7%); decreasing the share of commitments in official development assistance to African countries (by 8.8%), America (by 0.3%), Oceania (by 0.2%); increasing the share of payments in official development assistance to developing countries by 8.6%.

Key words: EU, external actions, peace, security, official development assistance, commitments, disbursements.

Надійшла до редакції 05.12.2024